

Թամարա ԲԱՂԴԱԴՅԱՆ
Ուսու-հայկական (սլավոնական) համապարան

**ՄԵՂԱՍՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ՈՐՊԵՍ ԶԱՂԱՔԱԿԱՆ
ԿՈՌԵԿՏՈՒԹՅԱՆ ԴՐՄԵՎՈՐՈՒՄ**

Հայտնի է, որ պերիֆրազը ոճաբանական միջոց է, որն ազատ բառակապակցության կամ նախադասության տեսքով փոխարինում է տվյալ առարկայի կամ երևույթի անվանմանը։ Պերիֆրազի դրսնորման ձևերից մեկն էլ մեղմատություններն են։ Մեղմատություններ կիրառելիս երևույթը կամ առարկան բնորոշող բառը փոխարինվում է մեկ ուրիշով։ Մեղմատությունների կիրառումը քաղաքական դիսկուրսում դիտարկվում է որպես քաղաքական կոռեկտության դրսնորում։

Քաղաքական կոռեկտության հիմնական նպատակն է փորձել ստեղծել հավասարություն մարդկանց միջև՝ անկախ մաշկի գույնից, սեռից, տարիքից, առողջական վիճակից, մշակույթից և աշխարհայցրից։ Քաղաքական կոռեկտությունն այսօր գլխավորապես դրսնորվում է ուսայական ծագման, ազգային և գենդերային թեմաների շուրջ քննարկումների ժամանակ։ Այս հողվածում քննարկվում են մասնավորապես այն պերիֆրազները, որոնք կիրառվում են, որպես գենդերային քաղաքական կոռեկտության դրսնորման ձևեր։

Չերականական սեռը կարևոր դեր ունի անգլերեն լեզվի քերականական կառուցվածքի մեջ, և պատահական չէ, որ «լեզվական սերսիզմ» եզրույթն ունի անգլիական ծագում։ Ուստի, գենդերային պերիֆրազի ուսումնասիրությունը անգլերենի շրջանակներում հետաքրքրի է լեզվաբանական տեսանկյունից։

Ըստ գենդերային լեզվաբանների դրանք այն բառերն են, որոնք բացառում են կանանց դերը և խորականություն են դնում կանանց և տղամարդկանց միջև։ Ենթադրվում է, որ արական սեռն ընդունվում է որպես չափանիշ, իսկ կանանց՝ որպես բացառություն և շեղում նորմերից։ Գենդերային պերիֆրազի կիրառման անհրաժեշտությունը ուղղակիորեն պայմանավորված է այսօր հասարակական կյանքում տեղի ունեցող գործընթացների և փոփոխվող երևույթների հետ։ Ժամանակակից աշխարհում, կանայք տղամարդկանց հետ միասին ակտիվ գրաղվում են քաղաքականությամբ, բիզնեսով, կատարում են

զիտական հայտնագործություններ, թռնում են տիեզերք և տիրապետում են ավանդական «տղամարդկային մասնագիտություններին»: Նրանք դաշնում են վարչապետներ և նախագահներ, զինվորականներ: Պենդերային քաղաքական կոռեկտությունը միշտ սկսվում է **man** որպես տղամարդ և **man** որպես մարդ բառերի վերլուծությունից: Այսօր գենդերային քաղաքականության շրջանակներում լեզվաբաններն առաջարկում են այդ բառերն ու արտահայտությունները փոխարինել գենդերային առումով չեզոք լեզվական միավորներով: Անգլերեն լեզվի մեջ առաջարկվում է մաս բառի փոխարեն օգտագործել **human** կամ **person** բառերը: Բոլոր երկարմատ բառերը, որոնք պարունակում են մաս բառը քաղաքական կոռեկտության պահանջի համաձայն փոխարինվում են տարբեր համարժեքներով: Օրինակ կարող են հանդիսանալ ԱՄՆ նախագահների և նախագահական թեկնածուների ելույթներից ստորև բերված հատվածները.

1. “The advance of **human** freedom – the great achievement of our time, and the great hope of every time – now depends on us.” (George W. Bush, Address to Joint Session of Congress following 9/11 attacks).
2. “I’ve got a young **person** who is serving in our military, protecting us and our freedom.” (Barack Obama, Speech on Immigration, June 15, 2012).
3. “If there’s a young **person** here who has grown up here and wants to contribute to this society, wants to maybe start a business that will create jobs for other folks who are looking for work, that’s the right thing to do”. (Barack Obama, Speech on Immigration, June 15, 2012).
4. “If someone comes here and gets a PhD in physics, that’s the **person** I’d like to staple a green card to their diploma, rather than saying to them to go home”. (Mitt Romney, Aug 11, 2011).

Ինչպես տեսնում ենք վերը նշված օրինակներում մաս բառի փոխարեն օգտագործվում են **human** և **person** բառերը, քանի որ մաս /տղամարդ/ բառը վրդովնունք կարող է առաջացնել ֆեմինիստական շարժման կողմնակիցների մոտ: Հարկ է նշել, որ անգլերեն լեզվում մասնագիտություն ցույց տվող բառը բառերի մի մասը ևս կրում են

man բառը իրենց կառուցվածքում՝ spaceman, congressman, salesman, seaman:

Գիտակցելով, որ լեզուն մարդկանց վիա ներգործելու հզոր գենք է, հմուտ քաղաքական գործիշները որոշակի իրավիճակներում օգտվում են պերիֆրազի ընձեռած հնարավորություններից՝ կիրառելով մեղմասություններ և դրանքունք քաղաքական կողմկություն հասնում են ցանկալի արդյունքների և նպատակների: Այս առումով հետաքրքիր է Բարաք Օրանայի առաջին երդմնակալության ելույթը, որտեղ նա ցանկանալով իր կողմը գրավել գենդերային շարժման մեծարիվ կողմնակիցներին, օգտագործում է գենդերային բնույթի մեղմասություններ, սեռական առումով չեզոք բառեր:

“It is the kindness to take in a stranger when the levees break, the selflessness of **workers** who would rather cut their hours than see a friend lose their job which sees us through our darkest hours. It is the **firefighter's** courage to storm a stairway filled with smoke, but also a parent's willingness to nurture a child, that finally decides our fate” (Barak Obama, Inaugural address, 2009).

Այսուղ ԱՄՆ նախագահը նախընտրել է **fireman**, **workman** բառերը փոխարինել **firefighter** և **worker** բառերով, որոնք գենդերային առումով միանգամայն պասիվ են: Ավելի մանրամասն ուսումնասիրելով Բարաք Օրանայի ելույթը՝ նկատում ենք, որ նա ոչ թե մեկ, այլ մի քանի անգամ է խուսափել օգտագործել սեռը արտահայտող կամ շեշտող բառեր:

“My **fellow citizens**: I stand here today humbled by the task before us, grateful for the trust you have bestowed, mindful of the sacrifices borne by our ancestors” (Barak Obama, Inaugural address, 2009).

“America has carried on not simply because of the skill or vision of those in high office, but because We the People have remained faithful to the ideals of our **forbearers**, and true to our founding documents”. (Barak Obama, Inaugural address, 2009).

“What makes us exceptional, what makes us America is our allegiance to an idea articulated in a declaration made more than two centuries ago. We hold these truths to be self-evident, that **all men are created equal**” (Barak Obama, Inaugural address, 2013).

Վերլուծելով վերը նշված օրինակները՝ տեսնում ենք, որ նախագահ Օրաման իր ելույթում մի քանի անգամ շրջանցում է **forefathers** բառը, որն իր մեջ պարունակում է արական սեղը մատնանշող արմատ և փոխարենը օգտագործում է **ancestors** և **forbearers**, որոնք չունեն արական սեղի կոնկրետ շեշտադրում: Հաջորդ օրինակը **fellow citizens** բառն է, որը ևս գենդերային չեզոք միավոր է, այն Օրաման օտագործել է խուսափելով **fellow countrymen** արտահայտությունից, որը բաղկացած է **man** արմատից: Իր ելույթի տարբեր հատվածներում նա հասուկ շեշտադրումով նաև օգտագործել է **men and women** բառերը միասին՝ խուսափելով միայն **men** բառի կիրառումից:

“This is the meaning of our liberty and our creed - why **men and women and children of every race and every faith** can join in celebration across this magnificent mall, and why a man whose father less than sixty years ago might not have been served at a local restaurant can now stand before you to take a most sacred oath” (Barak Obama, Inaugural address, 2013).

Այս նախադասության մեջ Օրաման հավասարեցնում է հասարակության տարբեր շերտերում գտնվող մարդկանց, ցույց տալու համար, որ մարդու հավասարությունը, ժողովրդավարությունը և ազատությունը իր կարևորագույն նպատակն է, ինչն էլ ջերմորեն ընդունվում է թե կանանց, թե տարբեր ռասայական պատկանելության խմբերի ներկայացուցիչների, և թե տարբեր կրոնական դպրանանք ունեցողների կողմից: Անդրադառնալով **man** բառին նշենք նաև **mankind** բառը, որը նույնական այսօր շատ դեպքերում փոխարինվում է **humanity** բառով: Փոփոխության է ենքարկվել նաև **man** բառը որպես մարդ: Օրինակ, եթե նախկինում ասում էին “I am a man” այժմ ասում են “I am a human being”.

“America will not pretend that jailed dissidents prefer their chains, or that women welcome humiliation and servitude, or that any **human being** aspires to live at the mercy of bullies” (Barak Obama, Inaugural address, 2009).

Հետաքրքիր է Օրամայի ելույթը վերընտրվելուց հետո, որտեղ նա ուշադրության արժանի մի հայտարարություն է անում:

“Our journey is not complete until our **gay** brothers and sisters are treated like anyone else under the law - or if we are truly created equal, then surely the love we commit to one another must be equal as well” (Barak Obama, Inaugural address, 2013).

Այս բառով նա պատմության մեջ դառնում է առաջին նախագահը, որ միասեռականներին անվանում է **gay**: Որոշ վերլուծաբաններ ասում են, որ այդ բայլով նախագահ Օրաման վերահաստատում է միասեռականների ամուսնության իր աջակցությունը: Մյուսներն ել մեկնաբանում են, որ **gay** բառով նա նկատի ուներ երկու այլ սոցիալական շերտեր, որոնք ևս պահանջում են հասողական վերաբերմունք:

Վերը քննարկած օրինակներից հաճում ենք այն եզրակացության, որ գենդերային հավասարության զաղափարախոսության արդյունքում, հասարակական, քաղաքական կյանքում, ինչպես նաև լեզվի բառապաշտի մեջ այսօր տեղի են ունենում բազմաթիվ փոփոխություններ: Զաղաքական դիսկուրսում այդպիսի հետաքրքիր և էական երևույթներից է՝ պերիֆրազը մեղմասությունների ձևով, որոնք քաղաքական դիսկուրսում քաղաքական կոռեկտության դրսնորման միջոց և ցուցանիշ են հանդիսանում:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

1. Tolson A. The Limits of Masculinity. London, 1977.
2. Tannen D. Gender and Discourse. Oxford: Oxford University Press, 1994.
3. Mey J.L. Concise Encyclopedia of Pragmatics. Second Edition. University of Southern Denmark, 2009.
4. Dijk V. Discourse Analysis. Cambridge: Cambridge University Press, 2003.
5. Lakoff R. Language and Woman's place. New York: Oxford University Press, 1975.
6. Klein V. The Feminine Character. History of an Ideology. London: Kegal Paul, Trench, Trubner & Co., 1968.
7. www.whitehouse.gov

Т. БАГДАДЯН – *Смягчения как речевые структуры, выступающие в качестве показателей политической корректности.* – В данной статье рассматривается такой механизм порождения речи как перифраз, к которым относятся и лексические единицы с элементом смягчения. Гендерный аспект политически корректного нормирования языка является одним из актуальных направлений политического дискурса. Развитие данного направления вносит свои модификации в восприятии и понимании современного мира.

T. BAGHDADYAN – *Mitigation as a Form of Expressing Political Correctness.* – The paper discusses mitigations that are considered to be periphrasis in discourse and act as indicators of political correctness. Periphrasis is a stylistic device which acts as a synonym for the previously existing word. It renames an object or phenomenon in a form of a sentence, words or word combinations. Due to the changes in the social life numerous linguistic phenomena have come into being. Gender aspect as a form of political correctness is one of the actual directions in political discourse nowadays. The development of this trend in linguistics brings about some modifications in the human understanding of the real world.